

0 Generelt

01 Innhold

Dette bladet behandler planlegging og oppføring av boliger for fugler. Det henvender seg til folk som tar seg tid til å «løfte blikket» fra de daglige gjøremål og gjøre en innsats for dyrelivet og den alminnelige trivsel. Bladet behandler ikke selvbygde reir uten tak og vegger.

02 Leieboere

Våre fugler (Aves) er en klasse av eggleggende, varmblodige (38 °C – 44 °C) virveldyr med forbena omdannet til vinger og kroppen dekket med fjær. Det finnes i alt 28 fugleordener, men dette bladet er spesielt skrevet med tanke på spurvefuglene (Passeriformes), som er den største av alle fugleordener. Den omfatter ca. halvdelen av alle kjente fugler, bl.a. lærker, svaler, meiser, kråkefugler, fossefall, troster, fluesnappere, erler, sidensvans, stær og finker.

03 Leieferhold – vedtatte, uskrevne lover

Generelt kan man ikke bare henvise en uønsket leieboer til «den grønne gren». De som er vant til å ruge innenfor hjemmets lune vegger, kan ikke på kort varsel legge om livsstilen.

031 *Hus i skogen.* Førstemann hjem fra syden får kassa – så sant hullet er passe stort. Hvis hullet er større enn det leieboerens kroppsomfang tilsier, vil en større type snart bølge seg inn og overta. Se opp for hakkespetter som prøver å gjøre hullet større. Se for øvrig pkt. 3.

032 *Hus bygd av DNT.* Den norske turistforening forlanger at flyvende vesener må være medlem av DNT for å få rabatt på overnatting/pensjon i kasser merket med rød T. Overtredelser medfører utsparking! Knappetelt kan leies.

033 *Hus i villastrøk.* Samme lov som i pkt. 031 gjelder, men her kan den ansvarlige tilsynssjef jage bort uønskede leieboere (døgnvakt kan være nødvendig). Tigging ved vinduet til «matmor» er forbudt søndagsmorgener.

034 *Hus i blokkstrøk.* Stæren er glad i selskap og er den eneste som finner seg i å bo i blokkbebyggelse. Den ruger gjerne i kolonier, og skremmes ikke av naboens ungeskrik.

04 Økologisk perspektiv

Fluer, mygg, knott etc. er snadder for mange av våre bevingete venner. Et kjøttmeiskull blir f.eks. matet ca. 10 000 ganger mens ungene er i redet – det utgjør bl.a. en masse mygg!! Dessverre er småfuglene på tilbakegang. Det skyldes forurensning, moderne landbruk og skogdrift med sprøyting mot insekter og ugress, mang-

lende ro i rugetiden (O-løpere!!! Trø varsamt i graset!) og matmangel i den kalde årstiden.

05 Henvisninger

Norsk Standard :

NS 918 Skoesker (Eskenummer må være i samsvar med størrelsen på død fugl)

NS 3470 Prosjektering av trekonstruksjoner. Beregning og dimensjonering

1 Materialer

11 Vegger, golv og tak

Alle permanente konstruksjoner bør ha spikerlimte sammenføyninger. Man benytter trykkimpregnert trevirke, se for øvrig NS 3470.

Vannfaste kryssfinérplater eller 4 mm trefiberplater kan også brukes. Advarsel: Lag ikke kasser av plast eller metall! De er «stekovner» om sommeren og «ishus» om vinteren.

12 Taktekking

Tekkematerialet bør følge hovedhusets taktekning. Det kan være torv, tegl, pappshingel eller tre. Metallplater uten undertak frarådes fordi huset kan bli overopphe-

13 Beslag rundt inngangshull

Forsterkning rundt inngangshull kan være 0,5 mm metallplate av varmforsinket stål, sink eller aluminium. Det kan ellers være en spikersøm av varmforsinket pappspiker 28/25 (for lang spiker kuttes).

14 Titterute

Glass i ev. titterute kan være 2 mm gjennomsiktig, ufar- get plateglass.

15 Festemidler

Det er best å bruke varmforsinkede skruer eller spiker. *Lim* kan være vannfast snekkerlim. *Hyssing* må være vannfast. *Ståltråd* kan være lettøyelig tråd, hesjetråd e.l.

2 Krav

21 Område og tomtevalg

En variert vegetasjon tiltrekker mange fuglearter. Trær, hekker og busker byr på en rikholdig meny av insekter både for stærr og meis. Vegetasjon gir også le, skjul og skygge til de bevingede vesener.

Fuglekassa blir ubehagelig varm hvis den står i sola hele dagen. For å oppnå et akseptabelt innneklima, bør en derfor ikke plassere huset på sydfasader o.l. Slagregn fra framherskende vindretning må ikke kunne renne inn i inngangshullet. Vann i form av dammer og fuglebad *ute* er derimot en kilde til ubegrenset luksus for de fjærbeklede; det gir insektegg og larver i overflod! Tomt i trær er bra, men den må være uten greiner som leder til kassa, slik at en unngår lurende farer (katter, ekorn, rovfugl o.l.).

22 Avstand til nabokasse

Det finnes ingen tommelfingerregel for avstand mellom fuglekasser. I tett blandingskog med mye insektliv kan kassene stå tett, med 10-20 m avstand, mens i glissen barskog bør det være 50-100 m mellom kasser av samme type. I en hage kan man godt plassere tre ulike kasser med 10-15 m avstand. Stærkasser er et unntak, de kan stå flere sammen, se pkt. 034.

23 Høyde over terreng

Tabell 23

Leieboere	Høyde over terreng
Meiser	1,5 – 2,0
Fluesnapper	2,0 – 3,0
Stær	3,0 – 10,0

mål i m

24 Boligvolum – dimensjonering

Tabell 24

Leieboere	Netto golvareal	Høyde til u.kant hull	Hulldiameter
Blåmeis	100 × 100	200 – 250	28
Løvmeis	" "	" "	"
Svartmeis	" "	" "	"
Kjøttmeis	110 × 110	200 – 250	32
Rødstjert	" "	150 – 200	30
Fluesnapper	" "	150 – 200	30
Stær	150 × 110	230 – 300	46 – 50
Pilfink	" "	" "	" "
Gråspurv	" "	" "	" "

mål i mm

25 Hullet

Hullet skal passe skuldermålet til leieboeren, se tabell 24.

26 Pinnen

Sittepinne utenfor inngangshullet må ikke forekomme! Den representerer dødens venteværelse for beboerne – plutselig sitter Dracula der i form av en katt, et ekorn eller en rovfugl.

En pinne *kan* dessuten vekke ubehagelige assosiasjoner også hos mennesket: å bli vippet av pinnen – å dette av pinnen – å stå på pinne for – å gå på limpinnen – å sette pinner i hjulet for osv.

3 Utførelse

31 Vegger, tak og golv

Bygg kassa av 22 mm justerte bord. Planken til sidevegger, bakvegger og tak har 148 mm bredde, mens den til inngangsfasade og golv har 98 mm bredde. Kapp materialene i lengder som vist på fig. 31 a. Inngangsvæggen bør være kvistfri. Bor inngangshullet etter mål i tabell 24, ca. 30 mm fra toppkanten.

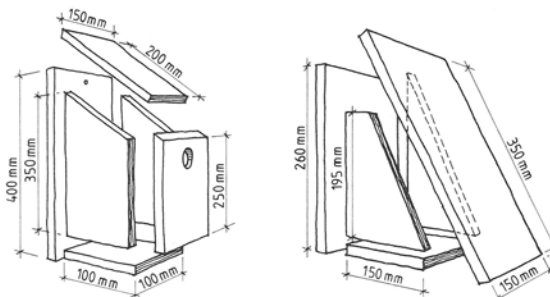

Fig. 31 a
Dimensjoner på fuglekasse

Enkelte større fuglearter har prøvd å legalisere innbrudd i, eller tyveri av, andres boliger gjennom sedvanerett. De bryter seg inn ved å hakke hullet større. En metallplate, eller en ring med pappspiker rundt åpningen vil avverge dette, se fig. 31 b.

Fig. 31 b
Beslag rundt inngangshullet

Ved å hengsle frontveggen i overkant med to 20/50 spiker, kan man lett tømme kassa. Husk to stoppskruer i nedkant, se fig. 31 c. Hvis det skal være mulig å titte på egg og fugler nede i kassa, kan man sette inn en glassplate i et spor i sideveggene. Glassplaten må ikke gå lenger opp enn til underkant av inngangshullet. Veggene limes og spikres sammen.

Alternative utførelser er vist i fig. 31 d.

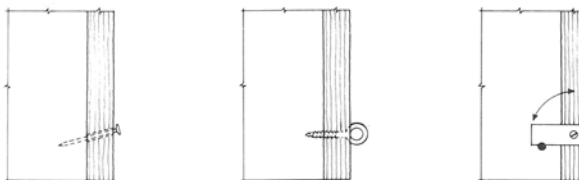

Fig. 31 c
Feste av kassefronten

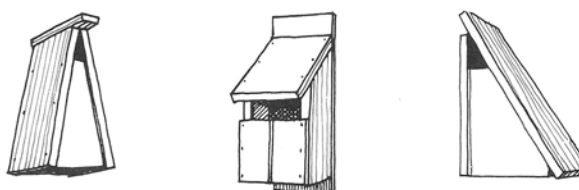

Fig. 31 d
Alternative utførelser av fuglekasser

Margsiden på materialene skal vende ut for å hindre at kassa gaper i hjørnene når den slår seg. Bruk 17/35 spiker. Golvet skal sitte litt oppe i kassa, slik at det ikke trenger inn vann. Legg taket med fall på minst 10°, og lag et takoverheng på ca. 30 mm.

32 Opphengsmetoder

Hekkesesongen starter i mars – april, derfor er siste frist for ferdigbefaring og opphenging av fuglehus i februar – mars. De boligene som skal henge i trærne, kan man feste med hesjetråd. For at tråden ikke skal skade treet, plasserer man to til tre kiler mellom barken og tråden, se fig. 32 a. Det er ikke tilrådelig å bruke spikerfeste til trestammer, både fordi det skader treet og fordi spiker kan ødelegge sag eller annet redskap dersom treet senere felles. Fuglevillaer som skal henge på husveggen, kan spikres/skrus fast eller henge i beslag, se fig. 32 b.

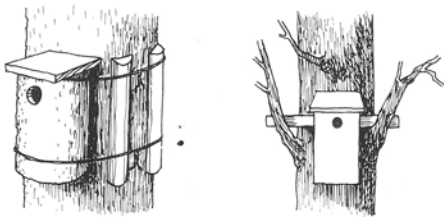

Fig. 32 a
Kiler mellom barken og tråden skåner treet.
Alternative opphengsmetoder i trær

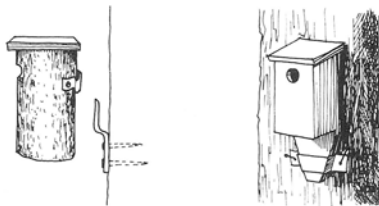

Fig. 32 b
Fuglekasser festet til husfasade med beslag

33 Installasjoner – ute og inne

331 *Fallem* – type «katteskrekk» er en meget effektiv oppfinnelse. Den er et katteskremmemiddel som kan benyttes der fugleboligen eller uterestauranten er fundamentert på en stolpe. I et stykke avløpsrør av plast borer man et hull til et hyssingfeste. Hyssingen tres gjennom to øyekroker som er festet i underkant av plattformen, se fig. 331. Den andre enden av hyssingen binder man rundt en motvekt. Idet katten griper rundt

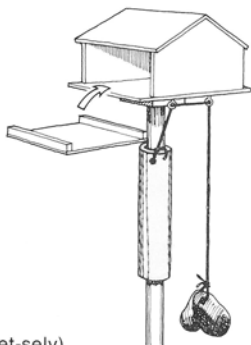

Fig. 331
Katteskrekk
(Idé fra Gjør-det-selv)

røret etter å ha klatret opp stolpen, vil den umiddelbart deise i bakken mens røret suser oppover stolpen igjen, takket være motvekten. Tilbake sitter katten som en fortumlet Pusur etter et tapt slag.

332 *Sanitærforholdene* inne i fuglehuset må være ordnet. Innlagt vann kommer ikke på tale, men leieboerne forlanger avtrede for deponering av «avfallsposer». «Avfallsposene» blir transportert ut av boligen pr. nebb flere ganger i løpet av dagen, men med fire unger og to voksne på ett golv er det ofte prekær plassmangel! Hjørneavtrede er anbefalt.

Fuglebadet ligger aldri inne i boligen, men ca. 10-15 sekunders flyvetid borte. Vannet bør daglig nytappes og tempereres til ca. 15 °C. Etter at fuglene har besøgt morgentoiletet med en frisk fjærshake, må vakthavende tilsynssjef som regel etterfylle badevannet.

333 *Ventilasjon*. Svevende individer er bare opptatt av én form for trekk, og den har lite med gjennomlufting å gjøre. Redet skal være lunt og varmt, men hvis temperaturen i kassa stiger for drastisk på en solfylt dag, hjelper det lite med airconditioning. For å unngå for-tidligsyden-grilling, drar familien da istedet på picknick.

34 Innredning

På grunn av kronisk plassmangel er ikke møbler i kassa å anbefale.

4 Eksempler

41 Villaer

I villastrøk er det påkrevd å følge hovedhusets form, farge og takvinkel, se eksempler i fig. 41.

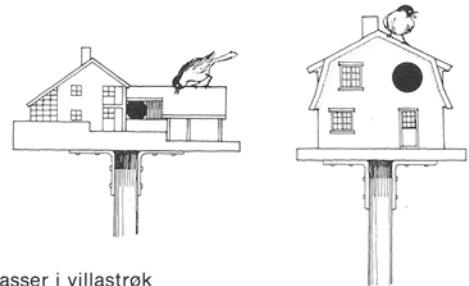

Fig. 41
Fuglekasser i villastrøk

42 Hus i trær

Tendensen i dag er at det blir mer og mer trendy å bo i trær. Husformen bør i det konkrete tilfelle følge tremiljøet. Uthulte trestammer, bakhon eller barkkledde bord er bra å bruke. Baksiden og bunnen av fuglehuset lages da av skarpkantet trevirke for å gi bedre stabilitet, se fig. 42 a. Andre eksempler er vist i fig. 42 b.

Fig. 42 a
Bakhon i veggene
Skurlast i bunn og bakvegg

Fig. 42 b
Kasser som passer i trær

Fig. 51
Renhold av fuglekasser

43 Uteservering og catch-and-carry

Det ideelle spisestedet er vist i fig. 43 a. På rundstokken/barkrakken rundt spisepaviljongen kan gjestene sitte og spise uten å få fugleskitt i maten. En annen type uteservering, catch-and-carry, er vist i fig. 43 b.

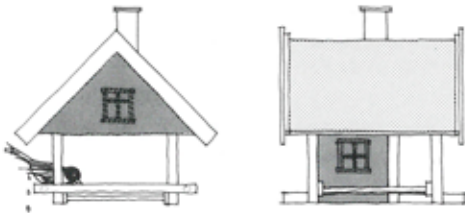

Fig. 43 a
Uterestaurant
(Idé fra Hjem og fritid)

Fig. 43 b
Catch-and-carry spisested

52 Overflatebehandling

Fugleboliger i villastøk blir ofte malt eller beiset i samme stil som nærmeste menneskebolig. Trykkimpregnerte hus er like holdbare uten maling eller beis. Innvendige flater i fuglehuset skal være ubehandlede.

53 «Byggevarerhus» for fuglene i hagen

Når våren nærmer seg og fuglene begynner å lete etter reirmateriale, kan vi hjelpe dem ved å lage ei sprinkelkasse og fylle den med hundehår, ull, stoffstrimler osv. Bunnen og toppramma settes sammen og loddrette trelister festes til disse med spiker og vannfast lim, se fig. 53 a og b. En 9 mm vannfast kryssfinér plate på 200 mm × 200 mm brukes som tak. Midt i plata borres det et 8 mm hull, slik at kassa kan henges opp ved hjelp av et tau som går gjennom hullet. To rundstokker skyves inn i bunnen av kassa for at de skal holde materialene på plass. Hvis de stikker litt ut av kassa, kan fuglene sitte på dem.

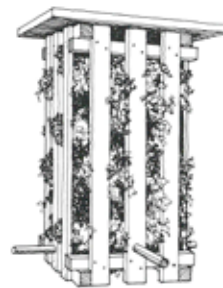

Fig. 53 a
Stativet er åpent under og byggematerialene holdes på plass av to rundstokker.

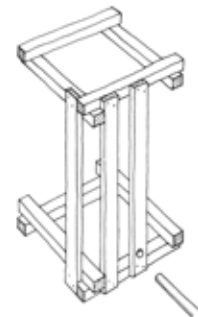

Fig. 53 b
Stativet er bygd av hovlede lister: 1,2 m av 15×15 mm
3,6 m av 8×22 mm
+ en rundstokk:
8 mm i diameter

5 Vedlikehold

51 Renhold

Vårrengjøring foretar man i den kaldeste måneden i året, se fig. 51. Da går det an å tømme fugleboligen for gammelt reirmateriale uten å bli bitt av fuglelopper, for loppene har gått i hi eller muligens krepert i kulda. Enten rengjøringen skjer gjennom bunnen, fronten eller toppen av kassa, er det greit å bruke et skrapejern for å få bort sengehalmen. Hvis man er av de som sverger til tidlig og altomfattende *Julerengjøring*, kan fuglehuset brukes som spiskammer om vinteren. Tilfeldige overnattingsgjester kan også søke ly der på riktige kalde dager.

6 Referanser

61 Forfatter

Dette bladet er skrevet av TONE.

62 Litteratur

- 621 BJØRNSRUD, B. Fugler og fuglekasser. J.W. Cappelen's Forlag A/S. Oslo 1983
- 622 LADEFOGED, K. Fuglekasser og foderhuse. Århus 1982
- 623 OLSSON, V. Fågelholkar. Bohusläningens AB. Uddevalla 1965